

ВІДГУК

офіційного опонента кандидата економічних наук

Погребняк Анни Юріївни

на дисертаційну роботу Масюк Вікторії Михайлівни

«Виявлення та оцінювання ризиків і загроз як чинників антикризового управління машинобудівним підприємством», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

Актуальність теми дисертації

Нестабільний розвиток вітчизняної економіки супроводжується збільшенням впливу негативних подій та явищ (ризиків і загроз) на результати діяльності суб'єктів підприємництва. Своєчасне виявлення, попередження чи послаблення дії можливих негативних чинників дає змогу не допускати погіршення фінансово-економічного стану підприємства, виникнення кризових явищ та їхнього переростання у кризу. У стані кризи кількість негативних чинників та рівень їхнього руйнівного впливу на підприємство істотно зростають, що може спричинити швидке погіршення ситуації та поглиблення кризового становища.

Враховуючи важливість проблеми та необхідність пошуку її конкретного вирішення, дослідженням проблем урахування негативних чинників у діяльності підприємств займається багато фахівців. Однак більшість науковців акцентують свою увагу на підприємствах, які характеризуються стабільним фінансово-економічним станом. Зважаючи на це, питання виявлення та оцінювання негативних чинників в умовах антикризового управління підприємством залишається важливим, актуальним та потребує подальших досліджень.

На актуальність теми дослідження вказує використання матеріалів дисертаційної роботи при виконанні науково-дослідної роботи кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» за темами «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей та регіонів» (номер державної реєстрації 0113U005293) (акт впровадження від 27.07.2017 р.) та «Трансформація бізнесу на засадах вартісно-орієнтованого корпоративного управління» (номер

державної реєстрації 0113U005295) (акт впровадження від 27.07.2017 р.), в рамках яких дисертантом розвинуто засади виявлення чинників негативного впливу в умовах реактивного антикризового управління підприємством та запропоновано систематизацію ризиків реактивного антикризового управління підприємством.

Таким чином, розглянуті автором теоретичні положення і практичні рекомендації щодо ідентифікації та оцінювання негативних чинників в процесі антикризового управління підприємством є актуальною проблемою сьогодення.

Ступінь обґрунтованості, вірогідності та повноти наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації

Аналіз дисертаційної роботи свідчить, що на всіх етапах дослідження Масюк В. М. застосовувала широкий спектр загально- та спеціальнонаукових методів дослідження, а саме: методи порівняння, конкретизації та систематизації, методи фінансово-економічного та статистичного аналізу, процесний підхід та методи групування й узагальнення, теорія нечітких множин, а також метод аналізування чутливості.

Позитивним у дисертації є те, що в процесі дослідження автором проаналізовано зміст численних монографічних досліджень, підручників та статей вітчизняних та зарубіжних авторів. Емпіричним підґрунтям дослідження стали дані Державної служби статистики України та Державної фіскальної служби України про стан вітчизняного машинобудування, фінансова звітність машинобудівних підприємств, матеріали Інтернет-ресурсів, законодавчо-нормативні акти України, а також результати власних досліджень.

Таким чином, достовірність та обґрунтованість отриманих результатів та представлених пропозицій визначається правильно обраним методологічним підходом, всебічним використанням емпіричних даних, а також підтверджується результатами апробації на конференціях та опублікуванням основних положень і рекомендацій у фахових виданнях, у тому числі у виданнях, які входять до наукометричних інформаційних баз.

Автореферат оформлений згідно визначених вимог, а його зміст є ідентичним основним положенням, що викладені в дисертації. Виконано вимоги і щодо оприлюднення результатів дослідження у наукових фахових виданнях.

Наукова новизна і практична цінність одержаних результатів

Дисертантом сформульовано концептуально нові наукові положення та висновки, що мають важливе теоретичне та практичне значення, зокрема:

– розвинуто поняття «загроза» як ризик з найвищим рівнем, який, на відміну від існуючих, базується на якісних ознаках розмежування цих явищ (умови виникнення, результативність, роль у розвитку підприємства) та на кількісних оцінках (с. 49, 185 табл. 1.3, 3.5 дисертації, с. 5-6 автореферату);

– уточнено концептуальні засади управлінської діяльності підприємства з урахуванням його фінансово-економічного стану (с. 80-83, рис. 1.1, 1.2 дисертації, с. 6-7 автореферату);

– удосконалено технологію якісного оцінювання чинників негативного впливу в умовах реактивного антикризового управління підприємством, яка дає можливість ідентифікувати чинники, які можуть спричинити часткове або повне недодержання мети кожного процесу та базується на процесному підході (с. 155-177, рис. 3.1 дисертації, с. 9-10 автореферату);

– запропоновано систематизацію ризиків реактивного антикризового управління, яка враховує: джерела виникнення, процеси, види антикризової управлінської діяльності, види господарської діяльності та часові періоди і, таким чином, дає змогу вчасно виявляти можливі негативні впливи (с. 177-179, табл. 3.2 дисертації, с. 10-11, табл. 1 автореферату);

– побудовано ієрархічну модель кількісного оцінювання ризиків антикризового управління машинобудівним підприємством, яка за допомогою апарату нечіткої математики дає змогу оцінити чинники ризиків та ризики на кожному рівні ієрархії, а також забезпечує можливість виявляти загрози та визначати найсуттєвіші чинники ризиків на засадах використання методу аналізування чутливості (с. 180-200, рис. 3.4-3.8, табл. 3.3-3.10 дисертації, с. 12-17, рис. 2,3, табл. 2 автореферату).

Теоретичні, методичні та науково-прикладні результати дослідження використовуються у Національному університеті «Львівська політехніка», а саме під час викладання дисципліни «Управління економічною безпекою підприємства» (для студентів спеціальності 051 «Економіка») (довідка № 67-01-975 від 02.06.2017 р.).

Крім того, положення дисертаційної роботи впроваджено в діяльність підприємств машинобудівної сфери, а саме: ПрАТ «Львівський локомотиворемонтний завод» (довідка № 1702 від 29.05.2017 р.), ТОВ «Завод Електронпобутприлад» (довідка № 39-58 від 29.05.2017 р).

Структура і зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Основним результатом наукового дослідження Масюк В. М. є удосконалення теоретичних та розроблення методико-прикладних засад ідентифікації та оцінювання ризиків і загроз як чинників антикризового управління підприємствами, що впливає з мети роботи і поставлених для її досягнення завдань.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки. Основний зміст роботи викладено на 189 сторінках. Робота містить 40 таблиць, 37 рисунків, список використаних джерел зі 156 найменувань, 8 додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено мету та основні завдання, об'єкт, предмет, методологічну та інформаційну базу дослідження, розкрито наукову новизну отриманих результатів та охарактеризовано їхнє практичне значення, наведено дані про апробацію результатів дослідження, кількість публікацій, структуру та обсяги роботи.

У першому розділі «Теоретико-прикладні аспекти виявлення та оцінювання ризиків і загроз у системі антикризового управління підприємством» розглянуто трактування понять «ризик», «загроза», «небезпека», «виклик», «попередження» різними авторами (с. 32-48). На основі проведеного аналізу виділено ризик і загрозу як основні дестабілізаційні чинники впливу на підприємства, уточнено зміст цих понять та встановлено основні якісні ознаки їхнього розмежування (с.48-49). Автором детально проаналізовано та систематизовано причини виникнення ризиків та кризи на підприємствах (с.50-57), обґрунтовано їхню однакову природу (с.57-61). З урахуванням підходів науковців до класифікації криз та ризиків встановлено взаємозв'язки між різними видами кризових ситуацій та ризиків (с.62). Також варто відзначити проведене дисертантом порівняння

функціональних підсистем управління підприємством (системи економічної безпеки, антикризового управління та ризик-менеджменту) (с.66-77), що дозволило встановити взаємозв'язок між цими категоріями та поглибити концептуальні засади управлінської діяльності щодо усунення чи пом'якшення впливу деструктивних чинників підприємства (с. 77-83).

У другому розділі «Аналізування ризиків та загроз як чинників антикризового управління на вітчизняних машинобудівних підприємствах» досліджено тенденції розвитку вітчизняного машинобудування та виявлено зовнішні чинники негативного впливу на підприємства (с. 87-107), обґрунтовано показники для проведення експрес-діагностики фінансово-економічного стану вітчизняних машинобудівних підприємств (с. 107-110). В результаті проведеної експрес-діагностики застосування методів кластерного аналізу виявлено основні ознаки та встановлено фази кризового розвитку низки підприємств (с. 110-138). Також автором проаналізовано підходи до організування антикризового управління на тридцяти машинобудівних підприємствах України (с. 138-149).

У третьому розділі «Моделювання виявлення та оцінювання ризиків і загроз у процесі антикризового управління машинобудівним підприємством» дисертантом удосконалено технологію якісного оцінювання чинників негативного впливу на процес антикризового управління машинобудівним підприємством, що передбачає формування цілей виділених процесів антикризового управління, виявлення чинників негативного впливу у процесі антикризового управління, дослідження їхніх джерел виникнення та сфер поширення (с. 155-177). В результаті проведеного якісного оцінювання автором систематизовано ризики антикризового управління машинобудівним підприємством (с. 177-179). Важливе наукове та прикладне значення має розроблена нечітка ієрархічна модель кількісного оцінювання ризиків та виявлення загроз процесу антикризового управління підприємством (с. 180-193). Запропонована модель забезпечує можливість використання методу аналізування чутливості ризиків до різних чинників. У дисертації обґрунтовано метод аналізування чутливості ризиків процесу антикризової управлінської діяльності та запропоновано шляхи мінімізації їхнього впливу на антикризовий процес (с. 194-205).

Завершується робота розгорнутими висновками, які відповідають змісту роботи, є логічними, конкретно і стисло висвітлюють основні наукові результати.

Загалом можна зазначити, що дисертація є закінченою науковою роботою, в якій отримані нові наукові результати, що мають теоретичну та практичну цінність. Обрана дисертантом структура дозволила всесторонньо дослідити предмет дисертаційної роботи. Дисертація Масюк В. М. характеризується цілісністю, єдністю та логічним викладом її змісту.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій

Основні положення дисертаційної роботи викладені у 27 наукових працях, з яких 8 статей у наукових фахових виданнях України, у тому числі 2 статті у виданнях, які включені до міжнародних наукометричних баз даних, 1 стаття у науковому періодичному виданні іноземної держави, 17 тез доповідей науково-практичних конференцій, 1 навчальний посібник. Загальний обсяг опублікованих праць – 7,57 друк. арк., з яких особисто автору належить 5,3 друк. арк.

Наукові публікації в повній мірі висвітлюють найважливіші аспекти дисертації та розкривають основний зміст дослідження. Обсяг друкованих праць та їх кількість відповідає встановленим вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата наук.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

Позитивно оцінюючи результати дисертаційної роботи та не заперечуючи її важливість та оригінальність, слід відмітити окремі дискусійні моменти та висловити зауваження стосовно роботи Масюк В. М.:

1. У роботі окрім ризиків і загроз обґрунтовано також такі негативні чинники підприємства, як виклик, попередження, небезпека (с. 47-48). Варто було б схематично відобразити взаємозв'язок між зазначеними категоріями та зазначити, які з них перебувають на одному рівні, а які є похідними.

2. У дисертації представлений АВС-аналіз підприємств-експортерів машинобудівної продукції (с. 102-107), проте не зрозуміло як цей метод пов'язаний з темою дисертаційної роботи та іншими проведеними дослідженнями.

3. Автором проведено аналізування експортної діяльності вітчизняних машинобудівних підприємств та досліджено тенденції розвитку

зовнішньоекономічної діяльності за 2015 р. (с. 100-107), а також здійснена експрес-діагностика фінансово-економічного стану низки підприємств за період 2012-2015 рр. (с. 110-131). Доцільно було б навести дані за 2016 р.

4. У підрозділі 2.2 проведено експрес-діагностику фінансово-економічного стану восьми вітчизняних машинобудівних підприємств, на основі якої виявлено основні ознаки та фази кризового розвитку окремих з них. Проте в роботі не достатньо обґрунтовано чим обумовлено вибір зазначених восьми підприємств, які є об'єктом дослідження.

5. На основі розробленої нечіткої ієрархічної моделі кількісного оцінювання ризиків антикризового управління автором графічно відображено залежність між інтегральним ризиком антикризового управління, ризиком процесу антикризової управлінської діяльності та ризиком процесу реалізації антикризової програми (с. 193, рис. 3.8). Автору слід було пояснити та обґрунтувати результати, які зображені на рисунку.

6. У підрозділі 3.3 узагальнено представлено рекомендації щодо послаблення ризиків антикризового управління підприємством (с. 204-205). Для більш практичної значущості варто було б розмежувати запропоновані рекомендації для підприємств, які перебувають на різних фазах кризи.

Проте, зазначимо, що наведені у відгуку дискусійні положення не знижують рівня наукової новизни та практичного значення проведеного дослідження Масюк В. М.

Загальний висновок

Дисертація є завершеною, самостійно підготовленою кваліфікаційною науковою працею, в якій отримані нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливу наукову проблему, яка полягає у виявленні та оцінюванні ризиків і загроз у процесі антикризового управління на машинобудівних підприємствах.

Актуальність обраної теми дисертації, ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, новизна та повнота викладу в опублікованих працях повністю відповідають вимогам до кандидатських дисертацій.

У цілому дисертаційна робота на тему «Виявлення та оцінювання ризиків і загроз як чинників антикризового управління машинобудівним підприємством»,

представлена на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 року, а її автор – Масюк Вікторія Михайлівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Офіційний опонент,

старший викладач кафедри

економіки і підприємництва

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»,

кандидат економічних наук

А. Ю. Погребняк

Підпис засвідчую:

Вчений секретар

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут

імені Ігоря Сікорського»,

кандидат філософських наук, доцент

А.А. Мельниченко